

СТРУКТУРА МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Гайда Василь Ярославович

методист відділу методики навчальних предметів природничо-математичного циклу,
технологій та фізичної культури, Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти

gaidavasil@gmail.com

Прискорений розвиток сучасних технологій вимагає підготовки учнів, які здатні швидко адаптуватися до мінливого суспільства. У пріоритеті вміння знаходити, узагальнювати та систематизувати інформацію, її оцінювати та ефективно застосовувати при розв'язанні життєвих проблем. При цьому важливим є наявність пізнавальних мотивів, самоосвітніх умінь і навичок, що окреслюють готовність і здатність особистості здійснювати самоосвітню діяльність [2].

Мотивація до навчання виступає головною умовою реалізації освітнього процесу. Вона сприяє розвитку інтелекту та є рушійною силою удосконалення особистості. Формування мотивації сучасних учнів до навчально-пізнавальної діяльності визначає важливу проблему у побудові сучасної школи. Незважаючи на велику увагу багатьох вчених до проблеми організації освітнього процесу, питання мотивації учнів потребує уточнення та доповнення у зв'язку із сучасними тенденціями в освіті, спричиненими динамічним розвитком інформаційного суспільства.

У психологічній думці мотив – спонукальна причина усіх дій та вчинків людини [1 с. 96]. С. Рубінштейн розглядає «мотив як спонукач –джерело дій» [4, с. 42]. У процесі навчання відбувається розвиток і трансформація мотиваційної сфери учнів. У структурі мотивації і динаміки мотивів діяльності науковці виокремлюють чотири структурні компоненти мотивації: задоволення від самої діяльності, значущість для особистості результату діяльності, «мотивувальну» силу винагороди за діяльність, тиск, що примушує особистість до певної діяльності [3, с. 126].

Розрізняють два види мотивації особистості: внутрішня, яка керується потребами, інтересами та переконаннями людини; та зовнішня, яка пов'язана із стимулюванням розвитку мотивів [4].

Під мотивом навчання ми розуміємо всі фактори, що зумовлюють прояв навчальної активності: мотиви, мета, настанови, почуття обов'язку, інтереси та виокремлюємо наступні фактори мотивації навчання: навчання для навчання, без отримання задоволення від такої діяльності або без зацікавлення до навчального предмета; навчання без особистого інтересу; навчання для соціалізації; навчання з метою досягнення успіху; навчання під тиском або з примусу; навчання, що ґрунтується моральних зобов'язаннях або згідно загальноприйнятих норм.

Підсумовуючи викладене, можемо стверджувати, що мотиваційна складова містить мотиви, потреби та позиціонується певним індикатором, який дає змогу скласти уявлення про ставлення учня до навчання та власного розвитку. Формування мотиваційного складника відіграє центральну роль у стимулюванні учнів до активного оволодіння знаннями й уміннями.

Від сформованості позитивної мотивації учня до навчання залежить ступінь його самоосвітньої діяльності, прагнення до здобуття знань та його успішність в житті. З метою виявлення структури мотивації до навчання учнів закладів ЗСО, нами було проведено відповідне дослідження. Опитування здійснювалося в рамках діяльності обласної творчої групи вчителів фізики ЗЗСО Тернопільської області «Методичний супровід та діагностика якості сформованості самоосвітньої компетентності учнів ЗЗСО», який відбувався на сторінках блогу «Учителю фізики».

В опитуванні взяли участь 1376 учнів 7-9 класів закладів загальної середньої освіти Тернопільської області (рис. 1).

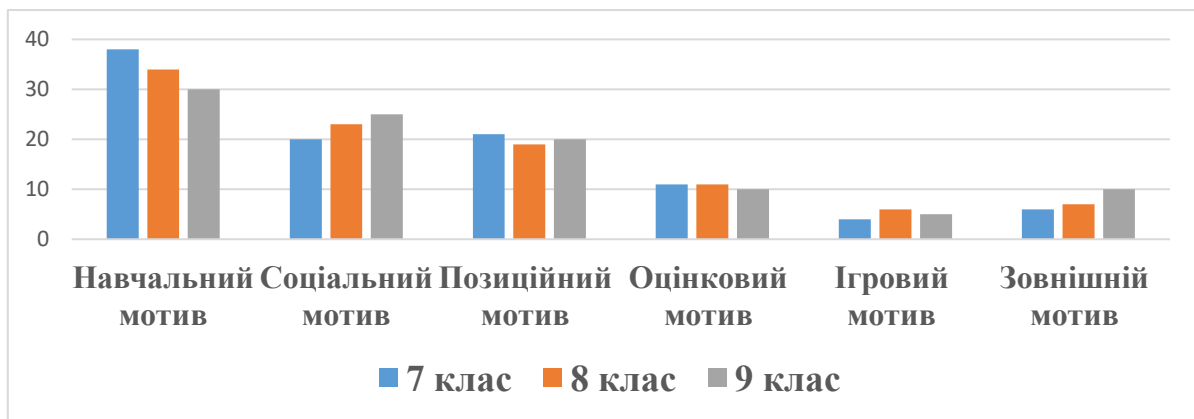

Рис. 1. Результати опитування

Характерним для учнів основної школи є навчальний мотив, який характеризує скерованість активності учнів на здобуття знань, коли для школярів важливими є знання, вміння, набуття досвіду, зацікавленість навчанням, який складає близько 35 %. Формування навчального мотиву учнів полягає у внутрішній позитивній спрямованості дитини на школу, що є найважливішою передумовою сприятливого входження у освітню дійсність. Варто звернути увагу на те, що навчальний мотив в учнів 7 класу складає близько 40 %, про те у 9 класі зменшується до 30 %.

Соціальний мотив є характерним для 23 % учнів 7-9 класів. Він пов'язаний із потребою людини в комунікації, у прагненні отримати задоволення від спілкування та налагодження стосунків із іншими людьми, від яскравих емоцій спілкування. Соціальний мотив виявляється у прагненні набувати знання, щоб бути корисним громаді, суспільству, у розумінні необхідності

навчатися. Прослідковується ріст соціального мотиву від 20 % у семикласників до 25 % в учнів 9 класу.

Оцінковий мотив лежить в основі навчання 10 % учнів. Цей мотив свідчить про те, що учні зацікавлені оцінкою більше, ніж навчанням, тобто важливіше отримати кращу оцінку, а не знання.

Учні намагаються різними способами отримувати оцінки, задовольняючи свої зовнішньо змотивовані потреби.

Зовнішніми мотивами до навчання виступають батьки, учителі, друзі, бажання виглядати якнайкраще на фоні інших учнів, з позиції оцінок. Зовнішній мотив, дія якого обумовлена відчуттям провини або обов'язку перед батьками виявився у 8 % учнів, та ігровий у 5% учнів.

Підсумовуючи викладене вище можна виокремити певну тенденцію, коли учні розуміють важливість освіти, навчання для формування особистості, проте мотивація до вивчення фізики проявляється лише у невеликої частки учнів 7-9 класів закладів ЗСО. Тому для сучасного учителя важливо вміти застосовувати сучасні технології, які сприяють розвитку навчально-пізнавальної активності школярів, самостійності та формуванню та розвитку ключових компетентностей. Під час дистанційного навчання, зумовленого воєнними діями на території України, активно впроваджуються елементи технології змішаного навчання, які поряд з традиційними підходами до навчання послуговуються інструментами електронного навчання: веб-технології, інтерактивні електронні курси, блоги, чати, форуми та ін.

За цих умов учитель стає порадиником, наставником учня, створюючи йому сприятливі умови для особистісного розвитку та розвитку мотиваційно-ціннісної сфери учня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтко В. І. Психологічний словник. К.: Вища школа, 1982. 216 с.
2. Гайда В.Я. Суть самоосвітньої компетентності учнів закладів середньої освіти в умовах інформаційного суспільства. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Випуск 25. С. 80–83.
3. Додонов Б. И. Структура и динамика мотивов деятельности. Вопросы психологии. 1984. № 4. С. 126–130.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. М.: Мин. просвещ. РСФСР, 1946. 704 с.